БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ПЕДАГАГІЧНЫ
УНІВЕРСІТЭТ ІМЯ МАКСІМА ТАНКА
ФАКУЛЬТЭТ ДАШКОЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ

«БЕРАГІНЯ»

Культурна-адукацыйны праект

Захоўваем традыцыі Ствараем будучыню

Мінск, 2021

Культурна-адукацыйны праект "БЕРАГІНЯ" (электронная кніга) / А.Я.Калошкіна, А.Л.Папкоўская, І.М.Іваноўская, К.М.Цубер. - Мінск: ФДА БДПУ, 2021. - 39 с.

Змест

«МАЙСТЭРНЯ РАМЁСТВАЎ»…………………………….. 4
- Ткацтва……………………………………………………….. 7
- Народны пояс…………………………………………….. 9
- Саломапляценне…………………………………….... 11

«З КАЗКАЙ ДА СЭРЦА»………………………………….… 20
«ЧАРОЎНАЯ СКАРБОНКА»………………………………. 29

«МАЙСТЭРНЯ РАМЁСТВАЎ»

Засваенне і папулярызацыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі

❖Асноўныя мэты накірунка:

1. Узбагачаць веды аб этнакультурных каштоўнасцях у галіне дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, спадчыне, нормах і традыцыях свайго этнасу.
2. Выхоўваць каштоўнаснае стаўленне да культурнай спадчыны свайго народа.
3. Прафесійная падрыхтоўка будучых педагогаў да фарміравання ў дзяцей дашкольнага ўзросту каштоўнасных адносін да нацыянальнай культуры сродкамі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Сучасныя мастацкія промыслы Беларусі - важная і значная частка культуры рэспублікі.

Далёка за межамі краіны карыстаюцца вялікім поспехам дэкаратыўныя вырабы з саломы, куфэркі і шкатулкі, аздобленыя аплікацыяй і роспісам, керамічны посуд і пластыка, тканыя рушнікі, посцілкі, паясы. Працягваючы лепшыя традыцыі народнай творчасці, мастацкія промыслы з'яўляюцца і носьбітамі эстэтычных ідэалаў, невычэрпнай крыніцай прыгожага.

Вырабы мастацкіх промыслаў - увасабленне таленту народных майстроў, гарманічнага адзінства мастацтва і функцыянальнасці, своеасаблівая візітная картка Рэспублікі Беларусь.

❖ ТКАЦТВА

Асноўная мэта: далучэнне студэнтаў да нацыянальнай культуры Беларусі праз знаёмства з традыцыяй ткацтва.

Асноўныя задачы:

1. Мастацка-эстэтычнае выхаванне: развіццё і паглыбленне цікавасці да нацыянальнага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і яго разнавіднасці – ручному ткацтву, фарміраванне ведаў, элементарных уменняў і навыкаў ручнога ткацтва.

2. Духоўна-маральнае выхаванне: фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці праз далучэнне да нацыянальнага мастацтва, павышэнне ўзроўню мастацкага і сацыякультурнага развіцця праз мастацкую творчасць у галіне ручнога ткацтва.

3. Развіццё творчага патэнцыялу: развіццё мастацкіх здольнасцяў, здольнасцяў да імправізацыі і камбінавання, ініцыятыўнасці.

ТКАЦТВА – адно з самых старажытных рамёстваў на Беларусі. З’явілася яно, па звестках археолагаў, магчыма, ужо ў III-м тысячагоддзі да н. э., у познім неаліце, а ў раннеславянскіх пляменаў мілаградскай і зарубінецкай культуры прадзенне і ткацтва былі ўжо досыць пашыраныя. Знаходкі асобных дэталяў ткацкіх станкоў і фрагментаў тканін эпохі Кіеўскай Русі на тэрыторыі Беларусі сведчаць, што ткацкая тэхніка знаходзілася тады на параўнальна высокім узроўні.

Ткацтва папярэднічала прадзенню, так як у выглядзе пляцення яно існавала яшчэ да таго, як чалавек адкрыў прадзільную здольнасць валокнаў некаторых раслін.

Розныя тэхнікі ткацтва, у большай ці меншай ступені, падобныя ва ўсіх славянскіх і іншых народаў, дазвалялі атрымліваць вырабы ўтылітарнага і дэкаратыўнага прызначэння з разнастайным малюнкам геаметрычнага, расліннага, зааморфнага характару, багатай каларыстычнай гаммы.

❖ НАРОДНЫ ПОЯС

НАРОДНЫ ПОЯС - унікальная з'ява ў ручным ткацтве беларусаў, абумоўленая традыцыяй, сімволікай і абрадамі.

Паясы былі неабходным элементам мужчынскага і жаночага касцюмаў на працягу ўсёй гісторыі беларусаў. Вырабам паясоў з баваўняных, ільняных, канапляных нітак займаліся пераважна самі сяляне.

Увага, якая надавалася беларусамі поясу ў традыцыйным касцюме, тлумачыцца не толькі функцыянальнай неабходнасцю, але таксама і глыбокім сімвалічным зместам.

Нашэнне паяса звязвалася з маральным абліччам чалавека.

У канцы XIX — пач. XX ст. сімволіка пояса ў значнай ступені была забытая. Усё часцей паясы насілі па традыцыі, а не таму, што надавалі гэтаму нейкае значэнне.

Тэхніка вырабу беларускіх народных паясоў вызначаецца разнастайнасцю прыёмаў, большасць з якіх вядома многім народам з даўніх часоў. Паясы вілі, плялі на пальцах, на вілачцы, на сцяне, ткалі на дошчачках, на бердзечку, на ніту, на кроснах. Тэхналогія ў значнай меры абумовіла мастацкія асаблівасці традыцыйных паясоў.

❖ САЛОМАПЛЯЦЕННЕ

Асноўная мэта: далучэнне студэнтаў да нацыянальнай культуры Беларусі праз знаёмства з саломапляценнем.

Асноўныя задачы:

1. Фарміраванне рознабаковых ведаў аб гісторыі і культуры (звычаях, абрадах, традыцыях, асновах традыцыйнага саломапляцення) Беларусі, здольнасці разумець з'явы нацыянальнай мастацкай культуры і іх ролю ў жыцці грамадства.

2. Фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці, цікавасці да мовы, гісторыі і культуры Беларусі; павагі і цікавасці да культурных каштоўнасцяў іншых народаў і нацыянальнасцяў.

3. Развіццё ўмення ўспрымаць творы мастацтва, атрымліваць эстэтычную асалоду ад твораў дэкаратыўна - прыкладнога мастацтва, выказваць меркаванні, даваць эстэтычную ацэнку творам мастацтва.

4. Фарміраванне патрэбы да пераўтварэння навакольнай рэчаіснасці па законах прыгажосці.

5. Развіццё выяўленчых уменняў, навыкаў, іх творчых праяўленняў, імкнення і здольнасці мастацка - творчага самавыяўлення ў тэхніцы традыцыйнага саломапляцення.

ПЛЯЦЕННЕ - **найстаражытнае сярод рамёстваў. Выкарыстанне саломы злакавых раслін для пляцення розных прадметаў ужытку адносіцца да таго перыяду гісторыі чалавечага грамадства, калі было засвоена земляробства. З культаваннем пшаніцы, ячменю, жыта з'явілася салома, якая знайшла разнастайнае прымяненне ў жыцці земляроба. Гэты матэрыял не патрабаваў ад селяніна якіх-небудзь дадатковых выдаткаў на нарыхтоўку або набыццё. Пасля ўборкі ўраджаю і абмалоту збожжа саломы заўсёды было ў дастатку.**

У побыце беларусаў, як і ўсіх славянскіх народаў, салома выкарыстоўвалася не толькі ў абрадавых, рытуальных мэтах, але і для вырабу розных рэчаў бытавога прызначэння: посуду, галаўных убораў, пчаліных вулляў.

Майстар-клас па ткацтву падчас сустрэчы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь з моладдзю

Майстар-клас па саломапляценню з прадстаўнікамі дэлегацыі Хэнаньскага ўніверсітэта і школы Ліньлюйг Лінчжоў (Кітай)

Майстар-клас па ткацтву з прадстаўнікамі дэлегацыі Маскоўскага абласнога педагагічнага ўніверсітэта (Расія)

Выстава творчых работ студэнтаў
факультэта дашкольнай адукацыі БДПУ «Родныя ўзоры»

Студэнты БДПУ – навучэнцы адукацыйных курсаў па ткацтву

Майстар-клас ва ўстанове дашкольнай адукацыі па ткацтву

Семінар-практыкум ва ўстанове дашкольнай адукацыі па ткацтву

«З КАЗКАЙ ДА СЭРЦА»

Выхаванне духоўнай культуры сродкамі тэатральнага мастацтва

Асноўныя мэты накірунка:

- Адраджэнне беларускага народнага тэатра лялек «батлейка»
- Далучэнне студэнтаў да нацыянальнай культуры і гістарычнай спадчыны Беларусі

Асноўныя формы працы:

- заняткі - гульні
- майстар-класы
- экскурсіі
- прадстаўленні
- удзел у фестывалях батлеечнага мастацтва
- святы і інш.

Студэнцкі лялечны тэатр «Адраджэнне Батлейкі»

«АДРАДЖЭННЕ БАТЛЕЙКІ»

Дасягненне пастаўленых мэтаў прадугледжвае вырашэнне наступных задач:

1. Праз вывучэнне беларускіх традыцый, абрадаў і фальклору фарміраваць у маладога пакалення пачуццё нацыянальнага гонару, любові да Радзімы.

2. Развіваць творчыя і мастацкія здольнасці студэнтаў, узбагачаць іх духоўны свет, вучыць аналізаваць, абагульняць, лагічна выказваць свае думкі.

3. Спрыяць развіццю і ўмацаванню калектывізму, пачуцця адказнасці за агульную справу.

За час свайго існавання тэатр быў узнагароджаны:

- **Дыпломам II ступені (Рэгіянальны фестываль «Чароўны свет батлейкі»)**
- **Дыпломам «За лепшае ўвасабленне нацыянальнай драматургіі» (Рэгіянальны фестываль «Чароўны свет батлейкі»)**
- **Дыпломам «За лепшую акцерскую работу» (Рэгіянальны фестываль «Чароўны свет батлейкі»)**
- **Дыпломам «За захаванне і развіццё традыцый беларускай батлейкі» (Прадстаўніцтва Рассупрацоўніцтва у РБ)**
- **Дыпломам за папулярызацыю батлеечнага мастацтва (Міжнародны фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»)**
- **Дыпломам за ўклад у развіццё батлеечнага мастацтва (Міжнародны фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»)**
- **Спецыяльным прызам за плённае супрацоўніцтва (Рэспубліканскі фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»)**
- **Дыпломам «За вопыт засваення батлеечнага жанра » (Рэспубліканскі фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»)**
- **Дыпломам «За прафесіяналізм і адданасць батлеечнаму мастацтву» (Рэспубліканскі фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»)**

Батлеечнае мастацтва. Гісторыя і традыцыі

Беларускі народны батлеечны тэатр з'яўляецца адным з самых старажытных відаў беларускага мастацтва. Назва «батлейка» паходзіць ад горада Віфліем (Бэтлеем), дзе, згодна біблейскага падання, нарадзіўся Ісус Хрыстос. Іншыя варыянты назвы гэтага старажытнага тэатра - «батлеемка», «остмейка» або «жлоб».

Прынята лічыць, што тэатры батлеечнага тыпу з'явіліся ў Еўропе ў XV ст. Для беларускага батлеечнага тэатра характэрныя тыя ж асаблівасці, што і для еўрапейскіх батлеечных тэатраў сярэднявечча. Батлеечныя спектаклі сваімі сюжэтамі звычайна адлюстроўвалі сацыяльныя і рэлігійныя працэсы, якія мелі месца ў грамадстве.

Рэпертуар батлеек можна было падзяліць на два жанравыя напрамкі: "высокі" - рэлігійная тэматыка і "нізкі" - сатырычныя сцэнкі з народнага жыцця. У сувязі з гэтымі асаблівасцямі батлеечныя скрыні будаваліся па некалькіх розных тыпах. Кожнае месца батлеечнай скрыні мела свой асаблівы сімвалізм: з левага боку верхняга яруса звычайна знаходзіўся «рай», з правага боку ніжняга яруса – «пекла» .

У Беларусі існавала некалькі тыпаў батлеечных тэатраў:

- **аднапавярховыя**
- **двухпавярховыя з рухомымі лялькамі**
- **двухпавярховыя з вежай**
- **батлейкі па прынцыпе ценявога тэатра**
- **батлейкі з празрыстымі дэкарацыямі, якія мяняліся падчас спектакля**
- **батлейкі-«зоркі»**

На Міншчыне ў канцы XIX ст. была распаўсюджана двухпавярховая батлейка са спецыяльнай вежай. Аздабленню батлейкі надавалася вялікае значэнне. Яна ўпрыгожвалася геаметрычнымі фігуркамі з саломы і паперы, разьбой, вышыўкай. Сама батлейка выраблялася з фанеры і драўляных рэек.

На верхнім ярусе двух'яруснай батлейкі паказваліся біблейскія сюжэты, часта звязаныя з Калядамі. Таму ўпрыгожванне гэтага яруса было багатым, з элементамі царкоўнай атрыбутыкі. На задніх сценках размяшчаліся абразы, зоркі, крыжы і кампазіцыі біблейскай тэматыкі. У цэнтры знаходзілася высокая арка, аблепленая залатой паперай, у глыбіні яе быў алтар. Па баках - дзве меншыя аркі, якія служылі для ўваходу і выхаду лялек. Столь была абсыпана зоркамі з каляровага шкла. Ніжні ярус афармляўся як палац Ірада, дзе праходзілі бытавыя сцэны. У цэнтры размяшчаўся трон Ірада.

Беларуская батлейка к. XIX – п. XX ст. мела сямейныя традыцыі

У пастаноўках прымаў удзел невялікі музычны ансамбль, які складаўся з членаў сям'і батлеечнікаў (дарослых і дзяцей) .

Звычайна трупа батлеечнікаў прыязджала ў цэнтр горада, мястэчка, вёскі і размяшчалася ў людным месцы.

Для мяшчан хаджэнне з батлейкай было аматарскім заняткам, сродкам дадатковага заробку.

Майстар-клас па традыцыйнай батлейцы «Лялечная казка»

Віды прадстаўленняў батлейкі

- біблейска-містэрыяльныя (сцэны з біблейскай гісторыі)
- жарты і камедыйныя сцэнкі (у іх знаходзілі адлюстраванне палітычныя і грамадскія падзеі)
- сцэнкі-дыялогі (бытавыя замалёўкі, часам з сацыяльнай скіраванасцю)

Калядныя інсцэніроўкі ў БДПУ

На тэрыторыі Беларусі найбольшае распаўсюджванне атрымалі лялькі на цвёрдым стрыжні. Стрыжань і цела лялькі звычайна вырабляліся з мяккіх парод дрэва, набіваліся ватай, рыззём, паперай. Памеры лялек звычайна былі ў сярэднім 23-27см. Але сустракаліся памеры і да 35 см (звычайна такімі рабіліся адмоўныя персанажы).

Майстар-клас па традыцыйнай батлейцы для выхаванцаў установы дашкольнай адукацыі

«ЧАРОЎНАЯ СКАРБОНКА»

Арганізацыя і правядзенне народных святаў і сучасных фальклорных фэстаў

❖ **Мэта накірунка:** **далучэнне студэнтаў да нацыянальнай культуры Беларусі праз знаёмства з нацыянальнымі традыцыямі.**

Асноўныя задачы:

1. **Далучаць студэнтаў да нацыянальнай культуры сродкамі беларускіх народных гульняў, абрадаў, святаў.**
2. **Праз вывучэнне беларускіх народных гульняў, абрадаў і святаў развіваць творчыя здольнасці студэнтаў, вучыць аналізаваць змястоўны кампанент методык працы з дзецьмі.**
3. **Выхоўваць у студэнтаў маральна-эстэтычныя каштоўнасці.**

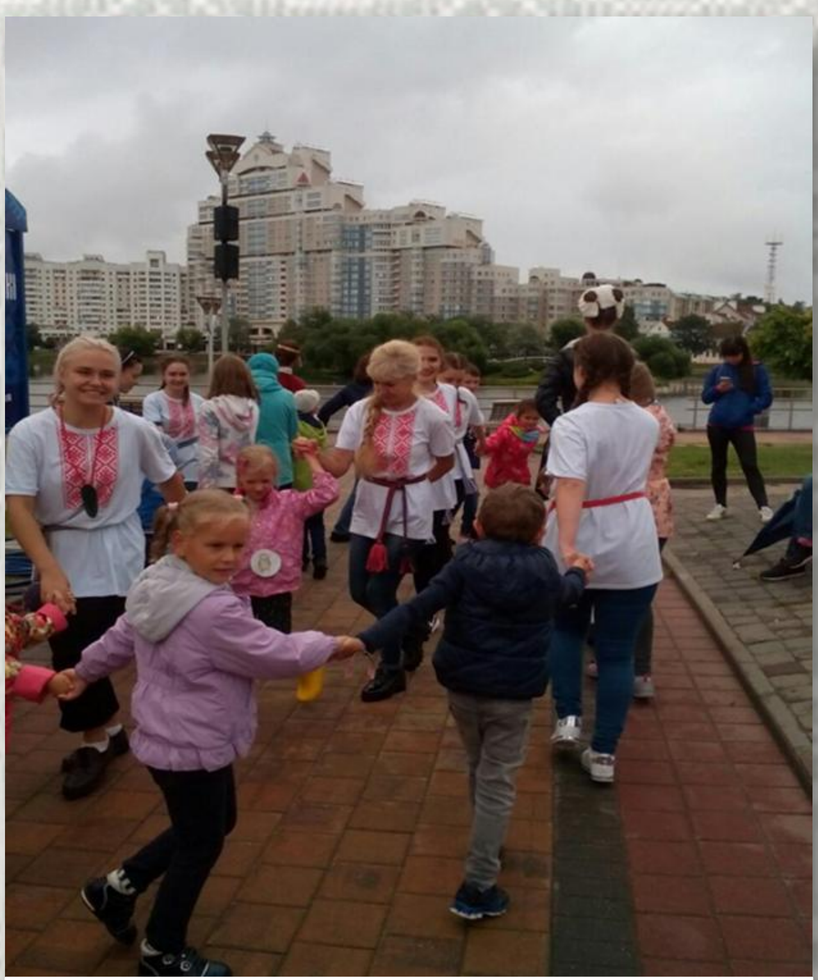

Свята «Дзень вышыванкі»

Свята «Дзень маці» ў бібліятэцы

Асноўныя формы працы:

- майстар-класы
- святы
- забавы
- абрады

Беларускае свята ва ўстанове дашкольнай адукацыі

Тэматычная пляцоўка «Беларусі-Я-дачка»
(беларускія народныя гульні для дзяцей дашкольнага ўзросту)

Свята «Старонка беларускай кнігі»

Свята «Ідуць Калядкі»

Дзень беларускай мовы на факультэце дашкольнай адукацыі БДПУ

Свята «Гуканне вясны» (мінскі заапарк)

Свята «Масленіца» (мінскі заапарк)

Базы рэалізацыі праекта :

- Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр юнага гледача
- УА «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»
- ДК АЎ «Мінскі заапарк»
- УК «Бібліятэка №6 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 28 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 35 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 115 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 378 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 394 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 403 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 436 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 445 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 489 г. Мінска»
- УДА «Яслі-сад № 492 г. Мінска»
- ДУА «Сярэдняя школа № 6 г. Мінска»
- ДУА «Сярэдняя школа № 87 г. Мінска»
- ДУА «Сярэдняя школа № 125 г. Мінска»

Калошкіна Алена Яўгенаўна
Папкоўская Алена Леанідаўна
Іваноўская Іна Міхайлаўна
Цубер Кацярына Мікалаеўна

Культурна-адукацыйны праект «БЕРАГІНЯ»

Канцэпцыя праекта В.М.Анцыпіровіч, А.М.Зыль
Тэхнічнае рэдактаванне і кампутарная вёрстка
Д.М.Клемянкова
Фота А.А.Галюк, В.І.Кокіц

На вокладцы: выхаванцы ДУА «Яслі-сад № 403 г. Мінска»